

HONOS ÉS BETELEPÜLT ROMÁNOK A MAI MAGYARORSZÁGON

– Martyin Emília –

A honos román közösségek identitáshelyzete

A téma felvetésénél elsősorban azt kell tisztáznunk, kik is tekinthetők az ezredfordulón Magyarországon élő románoknak, hiszen az elmúlt évtizedek migrációs folyamatai következtében többfajta „státusú” román nemzetiségű lakossal számolhatunk.

Vannak egyrészt azok a szórványban élő román közösségek, amelyek több mint két évszázados múlttal rendelkeznek jelenlegi lakóhelyükön, amit az egyházi protocollumok is igazolnak, s vannak az új betelepülők. A „honos” románok identitáshelyzete egyedi, településenként különböző, hiszen történelmük az adott település történelmi-társadalmi adottságainak függvényében alakult, ennek megfelelően az asszimiláció és nyelvvesztés különböző szintjein vannak. Magyarországon nincs két olyan román szórványközösség, amely az identitás szempontjából azonos állapotban volna.¹

A magyarországi románok történeti és néprajzi szempontú kutatása során különös figyelmet szenteltünk azoknak a hajdani román közösségeknek, amelyek identitástudatukat napjainkra elvesztették, de a történeti források, valamint a népi kultúra bizonyos elemei utalnak még a lakosság nemzeti hovatartozására. Így történt ez a Békés megyei Sarkadkeresztúrral, a Hajdú-Bihar megyei Vekerddel és a Hajdú-Bihar megye északi részén, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye határán elhelyezkedő Nyíradonnyal kapcsolatosan is, ahol ma már látszólag semmi sem utal arra, hogy a településen élő lakosok egy része román származású.

A történeti dokumentumok román népesség jelenlétét igazolják Kállósemjén, Kisléta, Nyíradony, Nyíracsad, Kiskálló, Újfehértó, Nyírlugos, Rozsály, Méhtelek, Biri, Ura, Csegöld, Porcsalma településeken, melyek közül az 1773-as helységnévtár adatai szerint három – Biri, Kiskálló és Nyíradony – ún. tiszta román település.² A következő évtizedek statisztikai felmérései a románság igen gyors asszimilációjáról tanúskodnak. Fényes Elek indoklása szerint az 1830-as években azokat a lakosokat, akik a magyar nyelvet már jobban beszélték, mint a sajátjukat, a magyarokhoz sorolták.³ A hivatalos népszámlálások adatai az 1880-as évek felé drasztikusan csökkenő román népességszámról vallanak.⁴

¹ MARTIN 1999. 12–15.

² CSOBAI 2003. 135–151.

³ A települések adatait lásd FÉNYES 1851. In: <http://www.fszek.hu/digitdoc/fenyas/>

⁴ CSOBAI 2003. 139.

A kutatók a bihari románok gyors beolvadásának fő okaként azt jelölik meg, hogy a román népesség korábbi, erdélyi lakóhelyén is magyar közegben élt, tehát már ekkor kétnyelvű volt, így az eredeti nyelvterületől elszakadva az új környezet-hez nyelvi szempontból könnyen alkalmazkodott. A másik, nem kevésbé fontos tényezőként említhetjük meg, hogy a románság a betelepülés időszakában már a görög katolikus egyházhoz tartozott, s az új lakóhelyén a magyar nyelvű liturgia is a nyelvvesztés irányába hatott.

Hasonló folyamat játszódott le a Békés megyei Sarkadkeresztúr román lakosságával, melynek az 1870-es évektől nem volt ortodox papja és román nyelvű iskolai oktatása. A néprajzi adatok gyűjtése igazolja, hogy az asszimiláció ellenére az 1990-es évek végén a lakosság rendelkezett még román nemzetiségi származástudattal. Elmondásuk szerint a régi öregek (vagyis a nagyszülők) még nagyon tudtak „olá hul”. A mostani idős generáció szülei még tanultak az iskolában románul, s az istentisztelet nyelve is a román volt. Néhány idősebb ember még ismeri a román szókincs alapszavait, a köszöntési formákat, valamint a téli ünnepkörhöz tartozó szokásokhoz kapcsolódó népköltészeti alkotások töredékeit. A mai idős korosztálynak a nyelv elsajátítására már nem volt módja, ugyanis a húszas években már csak akkor alkalmazták az emberek a román nyelvet, ha nem akarták, hogy mások, pl. a gyerekek megértsék őket.⁵

Vegyesházasságokra Sarkadkeresztúron már az 1900-as évektől vannak példák. A korai exogámia azzal magyarázható, hogy a románok nem egy tömbben, hanem elszórtan éltek a településen. A sarkadkeresztúri románok korai asszimilációja azért is különös, mert a tisztán románok által lakott Méhkerék szomszédságában található. Feltehetőleg a méhkeréki közösségnek egészen az 1960-as évekig jellemző szigorú zártsága volt az oka annak, hogy a két szomszédos település román lakossága között nem alakult ki szorosabb kapcsolat – mint történt az a Hajdú-Bihar megyei Pocsaj és Létavértes, valamint Körösszakál és Körösszegapáti esetében –, így ez nem lehetett befolyással a sarkadkeresztúri románok identitásának megőrzésére, megtartására.

Egyedinek számít a szintén Hajdú-Bihar megyei Vekerd község példája. A kis falu a 18. században települt újjá román lakosokkal,⁶ ortodox hitét megtartotta, mégis gyors asszimiláció ment végbe a település lakossága körében. Látszólag ugyanolyan helyzetben volt, mint Méhkerék, földrajzi tekintetben távol esett minden nagyobb várostól, minden adottsága meg lett volna a megmaradáshoz. A korai nyelvvesztés talán azzal magyarázható, hogy kis lélekszámú településről van szó, amely a 20. század végére az elöregedés felé sodródott. A településen nem voltak biztosítottak a megélhetési lehetőségek, ezért a fiatalok elhagyták, városokba költöztek.

⁵ MARTIN 2000. 3–8.

⁶ MISAROŞ 1990. 200.

A Hajdú-Bihar megyei Létavértes, Pocsaj, Bedő görög katolikus hitre áttért lakossága esetében valószínűsíthetjük, hogy a magyar nyelvű liturgia és a román oktatás hiánya a magyarázata a korai nyelvvesztésnek.⁷

Nem céloim minden magyarországi román közösség identitásvesztési folyamatának bemutatása, csupán néhány példát szerettem volna említeni. Az eddigi vizsgálódások azt igazolják, hogy a románok azokon a településeken őrizték meg legtovább identitásukat, ahová nagyobb tömegben telepedtek le (pl. Méhkerék, Kétegyháza); a magyarokon kívül más nemzetiségű lakossággal éltek együtt (pl. Bottonya, Elek); illetőleg ahol hosszabb ideig megvoltak az identitás megőrzéséhez nélkülözhetetlen feltételek (egyház, iskola).⁸

Az említett példákban is kitűnik, hogy a helyzet alakulásának okai igen sokfélék. A témával foglalkozó tanulmányok legfontosabb okként említik az egyház szerepének gyengülését. Ott, ahol nem volt helyben a lelkész, a környező települések ortodox papja végezte meghatározott időközönként az istentiszteleteket, így érthető, hogy a hithez, ill. a nyelvhez való kötődés is gyengült. Néhol, például Eleken, a helyi katolikus, esetleg a szomszédos település református papja keresztelte a gyermekeket, eskette a fiatalokat. Mindez az egyház jelentőségének csökkenéséhez vezetett.

A legnagyobb gondot azonban az oktatás jelentette. Pontosán meghatározható, hogy azokon a településeken, ahol a román nyelvű oktatás vagy a nyelv oktatása megszűnt, ez egyenes következményként vonta maga után az identitásvesztést. A primér környezetben, a családban használt nyelv ugyanis csupán a tájnyelv lehetett, amely – oktatás híján – nem volt alkalmas a fejlődésre. Nem tudta követni a civilizációs, technikai fejlődést, nem tudott alkalmazkodni a modern világ követelményeihez. Archaikus állapotában maradt meg, magyar szavakkal és kifejezésekkel dúsult, ami a kétnyelvűség felé tolta a nyelvhasználatot. Mivel azonban a tájnyelv is csupán szűk környezetben volt használatos, alkalmazása kikopott, s az anyanyelv helyét fokozatosan a magyar nyelv vette át, hiszen már ez jelentette a kommunikációs biztonságot.⁹

Mindezen folyamatokat erősítette a bizonyos településeken igen korán bekövetkezett települési exogámia. Amikor a vallási hovatartozás már nem volt meghatározó tényező, amikor a nyelvhasználat sem tükrözte az etnikai különbségeket, nem volt akadálya a különböző nemzetiségű fiatalok egybekelésének, s ezzel tulajdonképpen két család új kapcsolatrendszerének kialakulásának. Az egyetlen mérce, az egyetlen szabályozó tényező a vagyoni helyzet lett.

Az együttlélés azonban nemcsak mikro-, hanem makrokörnyezetben, egy-egy faluközösségen belül is konzekvenciákkal jár. Igen fontos tényező például az együtt

⁷ BERÉNYI 1997. 61–62.

⁸ Lásd erről MARTIN 2001. 33–37.

⁹ A kétnyelvűségről lásd BORBÉLY 1997. 475–487.

élő különböző nemzetiségek egymáshoz való viszonya, melynek legfőbb tényezője ezek gazdasági helyzete. Természeteszerű, hogy a vagyonosabb réteg kultúrája hatással van a szegényebb néprétegekre. A szebb, a jobb, a modernebb mindig követendő példa volt. Több településen megfigyelhető a hasonulás igénye. A románság igyekszik követni pl. a viselet új divatját, elhagyja régi ruhadarabjait, mert a közönség megítélése azokat a szegénységgel azonosítja. Az átadás-átvétel azonban sokszor egyéb társadalmi-gazdasági okokkal magyarázható. Ezek között említhetjük példaként, hogy az eleki német gazdánál szolgáló román cselédek megtanulták a speciális német ételek készítését, s ezeket későbbi önállósodásuk után a saját családjukban is készítették, tovább hagyományozták, mint a helyi románság körében általánosan ismert ételeket. Így mosódtak el a régióban egy-egy jelenség etnikai határai.

Az interetnikus kapcsolatok létrejötteként fontos színterei voltak a vásárok is, ahol különböző települések és régiók termékei találkoztak, s nagy volt a jelentőségük az emberek közötti kapcsolatok megteremtésében is.

Új betelepülők

A rendszerváltást követő időszaktól kezdődően egy új folyamat figyelhető meg, az érzékelhetően erőteljes román (helyesebben Romániából történő) betelepülési hullám. A modern migráció során a betelepülés módját, okát és célját illetően lényeges különbségek mutatkoznak. Az áttelepülés legtipikusabb példái között a következőket említhetjük:

- munkavállalás, anyagi biztonság megteremtése céljából töltenek Magyarországon átmeneti időt, vagy telepednek le véglegesen;
- házasodás révén települnek át;
- felsőfokú tanulmányok elvégzése után végleg itt kívánnak letelepedni;
- missziós céllal érkeznek, segíteni kívánva a honos románság hitbéli, nyelvi és kulturális erősítését (pl. ortodox lelkészek).¹⁰

Az áttelepülés, beilleszkedés egyaránt nehézségeket okoz a letelepedni szándékozóknak és az itt már évszázadok óta élő, azonos gyökerekkel, de az identitás- és nyelvvesztés különböző stádiumaiban lévő román közösségeknek. Az új betelepülők ugyanis jobban ismerik és beszélik a román nyelvet, alaposabb ismeretekkel rendelkeznek a román kultúra legkülönbözőbb területeiről, viszont más és különböző gyökerekkel, kötődésekkel, értékrenddel érkeznek.

Ezzel, vagyis az újabban kialakulóban lévő, határon belüli román-román együttéléssel kapcsolatosan számos példát lehetne megemlíteni. Az áttelepülők számára vonatkozóan pontos adatok nincsenek, a népszámlálási adatok ugyanis ebből a szempontból nem irányadóak. Tény azonban, hogy egyre nagyobb számban jelennek meg azokon a településeken, ahol román lakosság is él. Az ok érthető, hiszen a román nyelv ismerete kétségtelenül előnyt jelent ebben a helyzetben.

¹⁰ MARTIN 2008. 97–110.

Példaként említhetjük meg a több nemzetiség (magyarok, szerbek, románok, romák) által lakott Battonyán lezajló szembetűnő betelepülési folyamatot.

A romániai gazdasági fellendülés nyomán Románia nyugati részének városaiban megnöttek az ingatlanárak, aminek következtében román állampolgárok az olcsóbb magyarországi ingatlanpiacot vették célba. Ennek jó példáit találjuk a Békés megyei kisvárosban, Battonyán.¹¹ A 14 000 lakosú, Aradhoz közeli kisváros élete némileg megváltozott Románia európai uniós csatlakozása után. Azóta egyre több battonyai eladó lakóházat vásárolnak meg román állampolgárok, főként aradiak, de távolabbi vidékekről érkezők is, miután az interneten és az országos lapokban tudomást szereztek erről. Az első vásárlók közül sokan, családjukkal együtt már le is telepedtek az alföldi kisvárosban.

A választás egyik oka az alacsony ingatlanár, ami az aradi lakásáraknak a felét, a bukarestinek a tizedét jelenti. A másik ok, hogy Aradhoz közel van (26 km távolság van a két város központja között), csendes, nyugodt kisváros, ahonnan fél óra alatt be lehet érní Aradra, azaz könnyen elérhető a munkahely vagy az iskola. Románia uniós csatlakozása után szabad az átjárás a határon, megoldható a napi átjárás is.

Fontos szempont az is, hogy vannak románul tudó honos román lakosok a településen, akik segítettek az új beköltözőknek a kezdeti nyelvi nehézségek áthidalásában. Könnyebbséget jelent a román intézmények, a helyi kisebbségi önkormányzat, a román óvodai és iskolai oktatás megléte is.

A Battonyára beköltözők több szempontból is befolyással vannak a honos románok mindennapi életére, identitására. Ezek egyike az egyházi közösségbe való beolvadás. A honos román családok fiatalabb tagjai más városokba költöznek, asszimilálódnak, hitüket nem gyakorolják, az idősebb generáció tagjainak száma pedig erősen csökken. A beköltöző román állampolgárságú családok részt vesznek az ortodox istentiszteleteken, növelik a hívek számát a templomban, erősítik az egyházi életet a településen. A beilleszkedéshez kulcsfontosságú az egyházi közösség befogadó készsége, valamint a lelkes személye, aki maga is misszionárius papként érkezett a településre Romániából az 1990-es években. A gyermekek a helyi román iskolába járnak, melynek tanulói létszáma ezáltal folyamatosan növekszik.

Fontos megemlíteni, hogy a beköltözés után a megvásárolt, korábban lakatlan ingatlanokat felújítják, a házakat rendben tartják, ami a faluképet pozitívan változtatja meg. Kb. 200 házat vásároltak meg már a településen a román állampolgárok.

Az új betelepülők a következőképpen nyilatkoznak a helyzetükről:

¹¹ Az információk és interjúrészek a Battonyára betelepült román állampolgárokról az MTV Szegedi Körzeti Stúdió Román Szerkesztősége Ecranul nostru című műsorából származnak.

„Számunkra ez a nyugalom, a tisztaság és az emberi jóézés szigete... Amikor külföldre kerülsz, próbálsz megkeresni a gyökereidet. Eközben természetesen, hogy eljussz az egyházhoz.”¹²

„Az önkormányzatnak és az egyháznak a jövőben többet kellene tennie az újonnan jött románokért, hogy az emberek érezzék az egymáshoz való kötődésüket.”¹³

A honos battonyai románok és a településen élő magyarok egyaránt befogadók az új beköltözőkkel. Ennek egyik oka az lehet, hogy a beköltözők gond nélkül illeszkednek be, pozitívan befolyásolják a település mindennapi életét. A másik magyarázat pedig az, hogy Battonya eredendően vegyes lakosságú – magyarok, szerbek, románok és romák által lakott – kisváros, ahol az emberek kölcsönös toleranciáról tettek tanúbizonyságot az évszázadok során. A többnyelvűség mindig természetes volt a településen.

A betelepülés ténye ismertté vált Romániában is, egy bukaresti napilap például így írt erről a jelenségről: „...a gazdaság elolvasztja a határt”. Ott, ahol egykor hosszú órákat álltunk sorban a határon, ma az emberek ingáznak, vagy egész egyszerűen csak átugranak a strandra vagy egy süteményre. A *Berlini Fal 1989-ben ledőlt, a pszichológiai határokat pedig lassan bontogatjuk*”.

A dolgozat nem vállalkozhat a honos és betelepült románok helyzetének, viszonyának országos szintre kiterjedő elemzésére, ezért a továbbiakban a méhkeréki kutatások eredményeire szorítkozik.¹⁴

Nemzetiségi sajátosságok, kulturális kötődés a mai Méhkeréken

A 2001. évi népszámlálási adatok szerint Méhkerék az egyetlen település Magyarországon, amelyben összlakosságát tekintve a legnagyobb számban és arányban élnek románok, és ahol a román nyelv használata általános. A méhkeréki románok nyelve a körösvidéki szubdialektus bihari nyelvjárásával mutat rokonságot.¹⁵

A Békés megyei település nyilvánvaló, szembetűnő etnikus jegyei között említhetjük a román nyelvű helynévtáblát, az intézmények nevének két nyelven történő megjelenítését, a román ortodox templomot, Nicolae Bălcescu szobrát, Vasile Gurzău román mesemondó emléktábláját, a román nyelvű sírfeliratokat és nem utolsósorban a település lakosainak nyelvhasználatát. A településen kétnyelvű óvoda és általános iskola, továbbá román hagyományőrző együttes működik.

¹² Részlet a Sever Putinnal folytatott interjúból.

¹³ A Gheorghe Laiș interjú részlete.

¹⁴ Méhkerék történetéről és néprajzáról részletesen lásd BERÉNYI 2000. 360; CSOBAI 1996. 64; HOȚOPAN 1997/b 159; MISAROȘ 1990. 155–166; PĂȚCAȘIU 2011. 4–48; PETRUSĂN-MARTYIN-KOZMA 2000. 128; SZENDREI 1995. 3–14; ZSUPOS 1989. 7–28.

¹⁵ A méhkeréki helyi nyelvjárásról lásd BORBÉLY 2000. 124–201.

Az utóbbi 30–40 évben bekövetkezett gazdasági, társadalmi, technikai, műveltségbeli változások alapvetően megváltoztatták Méhkerék életét. A gazdaság és a társadalom szerkezetének átalakulása – hasonlóan a magyarok településeikéhez – Méhkerékre is hatással volt. Korábban a nemzetiségi és a vallási hovatartozás fontos volt a házasságok kötésében és a kapcsolattartási formákban. A zártság megszűnésével gyengült az itt lakók identitástudata, s egyre inkább háttérbe szorult a hagyományos kultúra ápolása.

A Magyarországi Románok Kutatóintézete 2003-ban a település mai lakossága nemzetiségi tudatának, hagyományos kultúrájához való kötődésének kérdőíves gyűjtés alapján történő feltérképezését tűzte ki célul, felhasználva természetesen a korábbi évtizedekben Méhkeréken végzett történeti-néprajzi-nyelvészeti kutatások eredményeit is.¹⁶ Az intézet munkatársai által méhkeréki nyelvjárásban készült kérdőívnek az etnikai identitásra és a hagyományos életmódra vonatkozó, a felnőtt lakosság körében feltett kérdései (K/103–133)¹⁷ négy csoportba sorolhatók: 1. endogámia – exogámia, 2. rokonsági rendszer, 3. a településhez való kötődés, 4. a hagyományok ismerete.

1. Endogámia – exogámia

Házasodtak-e régen a fiatalok magyarokkal?

Igen	Nem
37,5%	62,5%

Ha nem, mi volt az ok?

Más nemzetiségű	Más vallású	Más településről való	Egyéb
29,5%	11,4%	31,8%	27,3%

Vannak rokonai más településeken?

Igen	Nem
98,5%	1,5%

¹⁶ A Magyarországi Románok Kutatóintézete 2003-ban szakértői tanulmányt készített a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal számára Méhkerék kulturális és nyelvi állapotának komplex vizsgálatáról, melynek része volt a hagyományos népi kultúra tudatos ápolása helyzetének felvázolása és lehetőségeinek feltárása. A projekten belül a népi kultúrára vonatkozó kutatást Martyin Emília végezte.

¹⁷ A kérdőívek kitöltésében két helyi pedagógus, Kozmáné Boka Mária és Kozmáné Duló Annamária működött közre.

Házasodnak-e ma a fiatalok más nemzetiségűekkel?

Igen	Nem
100%	0%

Mi a véleménye erről?

Jó, hogy így van	Mindegy	Rossz
41,4%	58,6%	0%

Az első kérdéscsoportra adott válaszok igazolják a korábbi társadalomnéprajzi vizsgálatok eredményeit,¹⁸ melyek szerint a település zártsága a 20. század utolsó évtizedeiben oldódott fel. A falu mai lakosai ugyanis pontosan tudják, hogy még az ő emlékezetük által feltárható időszakban is – ami az 1940–1950-es évekre tehető – az volt a jellemző, hogy a méhkeréki románok nem házasodtak más nemzetiségűekkel (62,5%). Az okok között főként a más települést (31,8%), illetőleg a más nemzetiséghez való tartozást (29,5%) jelölték meg, ami a lokális és etnikai endogámia hajdani meglétére utal. A más településen élő rokonságra vonatkozó kérdésre adott pozitív válaszok (98,5%) a településről való elköltözés, elvándorlás napjainkra érvényes mértékét illusztrálják.

A 21. század eleji állapotokra vonatkozóan a zártság, az endogámia teljes megszűnéséről kapunk képet. A vegyes házasságok kötését természetesen fogadja a falu lakossága (100%), a házasságkötéseknek már nem feltétele az adott településen élés vagy a román nemzetiséghez való tartozás. A válaszadók jónak ítélik a vegyes házasságok meglétét (41,4%), vagy nem tulajdonítanak fontosságot a fiatalok nemzeti hovatartozásának (58,6%). Senki nem fogalmazott meg negatív véleményt ebben a kérdésben (0%).

2. Rokonsági rendszer

Összetart-e a rokonság?

Igen	Nem
87,1%	11,4%

Milyen rokonsági fokig tartják nyilván a rokonságot?

Csak testvérek	Első unokatestvérek	Második unokatestvérek	Harmadik unokatestvérek	Minden rokon
10,4%	10,4 %	14,9%	62,7%	1,5%

¹⁸ SZENDREI 1995. 3–14.

Mikor, milyen alkalmakkor találkoznak a rokonok?

Jeles alkalmakkor	Lakodalomban, temetésen, disznótorban	Nagy öröm/baj alkalmával	Ritkán	Soha
6,5%	38,7%	40,3%	14,5%	0%

Lakik-e együtt több generáció egy lakásban?

Igen	Nem
73,4%	26,6%

A hajdani izoláltság a falu rokonsági rendszerében még ma is érzékelhető. A falu társadalmának legfontosabb tényezője napjainkig a család. A rokonság szoros kapcsolata, összetartozástudata mindenki számára nyilvánvalóvá válik, aki akár egy rövid időszakot is a településen tölt el. A kérdőívre adott válaszok is megerősítették a rokonság összetartására vonatkozó korábbi tapasztalatainkat (87,1%). A válaszadók véleményéből az is kiderül, hogy a nagycsalád rendszerének felbomlása után is jellemző a több generációs együttélés (73,4%), illetőleg, hogy – feltehetőleg a lokális endogámia következményeként – a településen élők többsége a harmadik unokatestvérig nyilvántartja a rokonságot (62,7%). A szoros kötelékek fenntartásának alkalmi főként a családot ért jó vagy rossz események (40,3%), illetve a fontos családi ünnepek, események, munkaalkalmak (38,7%).

3. A településhez való kötődés

Mi jut először eszébe a településről?

Román falu	A földiák	A sok munka	Szép falu	A táncok	Egyéb
38,1%	23,8%	17,5%	11,1%	1,6%	7,9%

Hány embert ismer a faluban?

Mindenkit ismer	80%-ot ismer	A fél falut ismeri	20%-ot ismer
47,7%	44,6%	6,2%	1,5%

Ismeri a falu lakosainak ragadványneveit?

Igen	Nem
96,9%	3,1%

Ha valaki elköltözött a településről, mi volt az elköltözés oka?

Nem kötődött a családhoz	Jobb életre vágyott	Városi életre vágyott	Egyéb
1,6%	70,3%	9,4%	18,8%

Szeret a faluban élni?

Igen	Nem
90,9%	9,1%

Miért jó Méhkeréken élni?

Itt éltek a szüleim	Itt van az egész családom	Mindenünk megvan	Szép falu	Egyéb
26,2%	63,9%	3,3%	4,9%	1,6%

Szeretné, ha az utódai is itt maradnának?

Igen	Nem
50%	50%

Ha igen, miért?

Együtt maradjon a család	Lássam az utódokat	Jó itt élni	Egyéb
81,3%	3,1%	9,4%	6,3%

Az adatokból kiderül, hogy nemcsak családi, hanem közösségi szinten is erős összetartozástudat jellemzi Méhkeréket. A válaszadók többsége mindenkit (47,7%) vagy a falu 80%-át ismeri (44,6%). A családokat, személyeket megkülönböztető ragadványnevek ismerete általános (96,9%). Az emberek tudatában a település legjellegzetesebb jegyei között román volta (38,1%) és az itt élők megélhetését biztosító növénytermesztés (23,8%) szerepel. A faluhoz való kötődést jelzi, hogy igen magas azok aránya, akik szeretnek a településen élni (90,9%). Az okok között a legtöbben azt jelölték meg, hogy itt éltek a szülők (26,2%) vagy itt él az egész család (63,9%). Jellemző viszont, hogy a megkérdezetteknek csak a fele (50%) gondolja úgy, hogy szeretné, ha gyermekei is ebben a faluban képzelnék el a jövőjüket, azért, hogy együtt maradjon a család (81,3%). A többség a Méhkerékről való elköltözés legfőbb okaként a jobb megélhetés reményét említi (70,3%).

4. A hagyományok ismerete

Ismeri a régi hagyományokat?

Igen	Nem	Nem nagyon
75,8%	3%	21,2%

Ismerik-e a fiatalok a régi hagyományokat?

Igen	Nem	Nem tudom
19,4%	50,7%	29,9%

Jó lenne, ha ismernék a fiatalok a régi hagyományokat?

Igen	Nem	Nem tudom
88,1%	3%	9%

Ismeri, tudja-e táncolni a méhkeréki táncokat?

Igen	Nem
71,6%	28,4%

Ismer romániai táncokat?

Igen	Nem
23,9%	76,1%

Ismer méhkeréki román népdalokat?

Igen	Nem
86,6%	13,4%

A régi hagyományokra vonatkozó kérdésekre adott válaszok is igazolták a korábbi terepmunkák tapasztalatait. A megkérdezettek többsége (75,8%) ismeri a régi tradíciókat, a helyi román népdalokat (86,6%) és táncokat (71,6%). Ezzel szemben a romániai táncokat viszonylag kevesen (23,9%) ismerik. A válaszadók véleménye szerint a fiatalabb generáció tagjai közül már csak kevesen (19,4%) ismerik a hagyományokat. A hagyományápolás fontosságának kifejezése nyilvánul meg abban, hogy a megkérdezettek 88,1% szeretné, ha a fiatalok ismernék a hagyományokat.

*Méhkerék társadalmi, vallási,
etnikai és kulturális képének változási folyamata*

A település hosszú ideig jellemző izoláltságának okai között említhető, hogy a 18–19. században általánosan jellemző volt a falvak esetében a zártság, hiszen az egy faluban élők szoros közösséget alkottak, megvoltak a település íratlan normái, melyek szabályozó erővel bírtak. Méhkerék esetében ezt a zártságot erősítette az elkülönülés az anyanyelv, a hagyományok és a vallás tekintetében. E három tényező szűkre szabta a környező településekkel való érintkezést. Az ortodox vallás, a román nyelvű ortodox liturgia volt a méhkeréki ember életének meghatározó eleme

egészen az első világháborúig, amikor megjelent a baptista vallás.¹⁹ Ennek következtében a lokális endogámián kívül jellemzővé vált a vallási endogámia is, azaz csak azonos vallásúak házasodtak egymással. Az utóbbi években a településen meggyökeresedett egy harmadik vallás is, melynek hívei pünkösdistáknak vallják magukat. A településen két pünkösdista közösség is létezik, az egyikben túlsúlyban a településen élő régi román családok, a másikban pedig az új betelepülők vannak. Mindhárom felekezetről azonos, hogy a miséken általános a román nyelv használata. A vegyes házasságok terjedésével a római katolikus és a református vallású lakosok is tagjai a falu társadalmának, számuk azonban elenyésző.

A trianoni határ meghúzásáig a legintenzívebb a méhkerékiek kapcsolata a mai Románia területén élő rokonaikkal volt. 1998-ban, a méhkeréki monográfia megjelentetése előtt a Kutatóintézet munkatársai történeti, néprajzi és nyelvészeti szempontú kutatásokat végeztek azokon a településeken, amelyeket a népi emlékezet származási helyként jelöl meg. Az intézet munkatársai a kutatás során sajnos csak a helyszíni gyűjtések adataira támaszkodhattak, ugyanis a levéltári források nem voltak hozzáférhetőek. Az Inánd (Inand), Jánosda (Ianoşda), Madaras (Mădăras), Cséfa (Cefa), Illye (Ciomeghi) településeken végzett terepmunka eredményei (a tájnyelvi azonosságok, a név- és ragadványnévanyag, a rokonsági kapcsolatok, a népszokások jelentős köre, a népi táplálkozási szokások) igazolják a szájhagyomány által terjedő ismereteket.²⁰ A rokoni, házassági és gazdasági kapcsolatok ápolása jelentős volt ezekkel a településekkel. A trianoni határok megvonása, valamint a történelmi események nehezítették ezeknek a kapcsolatoknak a fenntartását, melynek következtében a méhkeréki románság elszigetelődött.

A két világháború közötti időszakban jellemző nehéz megélhetés egyfajta kényszer volt a nyitásra. Az 1930-as évektől sokan elszegődtek a környező települések parasztgazdához, vagy vállaltak idénymunkát közeli és távoli gazdaságokban annak érdekében, hogy családjuk megélhetését biztosítsák.

A II. világháború után egy rövid ideig nyitott volt a határ, így a méhkeréki fiatalok romániai párt választhattak maguknak. Főként Illyéről kerültek a faluba házasodás révén asszonyok, akiket a közösség napjainkig nem méhkerékiként tart számon.²¹

A II. világháború utáni társadalmi, gazdasági változások hatással voltak Méhkerék társadalmára is. A helyiek főként a közeli városok, Gyula és Békéscsaba gyáraiban helyezkedtek el, gazdasági kényszer hatására ideiglenesen elszakadtak a településtől. Egyelőre ez nem jelentette azonban a faluból való elköltözést, az izolált-

¹⁹ HOŢOPAN 1997a. 3–15.

²⁰ 1998-ban a Magyarországi Románok Kutatóintézete szervezésében Berényi Mária, Borbély Anna, Csobai Lászlóné és Martyin Emília adatgyűjtést végeztek ezeken a településeken. A kutatások eredményeit a 2000-ben megjelent Micherechi Pagini storico-culturale című kötetben publikálták.

²¹ Száva Éva (Méhkerék, 1940) közlése.

ság, a magyar falvak lakosságával való mérsékelt kapcsolattartás továbbra is megmaradt.

A zártság megszűnése az 1960–1970-es évekre tehető. A nyitásnak három fő oka volt. A más településen való munkavállalás nyomán mindennaposá vált a magyar nyelv használata, amely kétnyelvűséghez vezetett. A fiatalok egyre nagyobb mértékű továbbtanulása felsőfokú oktatási intézményekben mind több vegyesházasságot eredményezett. A település gazdasági értelemben látványos gyarapodásnak indult az üvegházi növénytermesztésre való áttérés következtében. Mindezek jobb életmódot, modernebb körülményeket teremtettek, de a hagyományos életmód változásához vezettek.

A 20. század közepéig jellemző etnikai endogámia ellenére a településre foként házasodás útján került magyarokat kellő tisztelettel fogadta be a falu lakossága, amennyiben azok betartották a közösség íratlan normáit. Egészen más volt a helyzet a településen élő kisszámú, román ajkú cigány népelességgel. A közösség nem zárta ki őket a falu társadalmából, viszont nem volt jellemző a cigányokkal való házasodás, mert ismert volt a cigány és román közösség mentalitása, attitűdje közötti éles különbség.²²

A hagyomány a kultúrának olyan eleme, amely szervezi, koordinálja, irányítja a közösség önmagához való viszonyulását. A hagyományok, a társadalmilag kialakult szokások szabályozó szerepet kaptak, ami erősítette az összetartozás élményét. A néphagyomány meghatározó szerepe a közösség tudatában nem annyira racionálisan fedezhető fel, inkább ösztönös érzésen alapul.

A méhkeréki románok szellemi hagyománya – amely nyelvhez kötöttsége miatt valamelyest független a társadalmi és anyagi helyzettől – sokáig érintetlen maradt. Itt említhetjük meg a méhkeréki népzene és néptánc felbecsülhetetlen értékeit; a népköltészeti alkotások változatosan széles körét; a kalendáris ünnepekhez, az emberélet fordulóihoz és a munkaalkalmakhoz kapcsolódó szokásokat.

A néptánc, a táncalkalmak fontos szerepet töltöttek be a közösség társadalmi életében, a magatartásformák kialakulásában. Mivel a hajdani gazdasági helyzet vándormunkára kényszerítette a közösséget, létérdekévé vált minden olyan lehetőség kihasználása, amely a közösségi érzést elősegítette. Ez lehetett az egyik ok, amiért a méhkerékiek tudatosan őrizték, ápolták a tradíciók révén megőrkített szokásrendjüket.

A méhkeréki román lakosság a letelepedés időszakától egészen a 20. század közepéig megőrizte mindent abból, amit a korábbi generációk megőrköltek. Az izoláltság és a konzervativizmus következményeként egy erősen nyelvhez kötött népi kultúrát őrzött meg. Méhkerék kultúrája egyedivé vált az archaizmusok, a konzervatíván praktikus eljárások komplex rendszerének gyakorlásával. Ez a kultúra változott meg gyökeresen, robbanásszerűen az 1960-as évektől a gazdasági fejlődés, a társadalmi átrendeződések, az új kommunikációs technikák, rendszerek betörése következtében. Ebben a korszakban érzékelhető, hogy a közösség szinte máról holnapra tuda-

²² A méhkeréki cigányokról lásd HOȚOPAN 2003. 198–211.

tosan meg akart szabadulni mindattól, ami addig sajátja volt. Ez a folyamat kulturális értelemben számos negatív következménnyel, súlyos veszteségekkel járt együtt.

A folyamat lassításában, átrendeződésében nagy jelentősége volt az öntevékeny hagyományápoló csoportok keretében történő felelevenítésnek. Aktív, tevékeny kultúraápoló közösségek jöttek létre folyamatos korosztályváltásokkal, amelyek ország-szerte meghozták a község hírnevét, népszerűsítve a néptánc- és népdalkincset.²³

A kulturális értékeknek a közösség általi újbóli felfedezését segítette az 1960-as években kezdődő és azóta folyamatosan zajló kutatómunka, amelynek eredményeként több kiadvány született. A régi méhkeréki hagyományok (népszokások, hiedelmek), népköltészeti alkotások (szólások, közmondások, rigmusok, népmesék) publikációkban való közlése pozitív hatást váltott ki a településen élők önértékelésében. Ismertté és értékessé vált mindaz, amit a közösség értéktelennek vélt.

A 21. század elejére visszaesés figyelhető meg gazdasági tekintetben. Egyre nagyobb konkurenciája lett az uborka- és paprikatermesztésnek, szűkült a piac, a növénytermesztés a folyamatos fejlesztések ellenére is egyre kevésbé versenyképes. Mivel a lakosság nagy többségének ez az egyetlen megélhetési forrása, a túlzott kockázatvállalás a napi megélhetést veszélyeztetheti.

A rendszerváltást követő időszaktól kezdődően többfajta „státusú” román nemzetiségű lakossal számolhatunk Méhkeréken is. A méhkeréki román közösség részéről is igen erőteljesnek tűnik a honos és betelepült románok közötti megkülönböztetés igénye. Érdekes a kétféle román réteg megkülönböztetése céljából spontán módon kialakult terminológia. A több évszázados múlttal rendelkezőt az „eredeti”, „régí”, „tősgyökeres”, „saját”, „miénk”, a frissen betelepültöt pedig az „áttelepült”, „igazi”, „új”, „romániai”, „gyári” román megnevezéssel illeti a népnyelv. A méhkeréki román növénytermesztők szinte mindegyike alkalmaz Romániából ideiglenesen vagy véglegesen áttelepült dolgozót, s a munkavállalás megnevezésére a kissé abszurd „van románja”, azaz romániai alkalmazottja kifejezést használja. Ez igazolni látszik azt, hogy a lokális endogámia erőteljesebb, mint az etnikai.

Az új betelepülők Biharból, Bánátból és Moldvából érkeztek a településre.²⁴ Lélekszámukat a 2000-es évek elején kb. 5%-ra tették a falu lakói. A legtöbben munkalehetőséget kerestek Magyarországon, s nyelvtudás hiányában fedezték fel maguknak Méhkeréket. Mások azért jöttek ide, mert a baptista, de főként a pünkösdista felekezet tagjai, és testvéri kapcsolatot létesítettek a településen lévő közösségekkel. A fiatalok beházasodtak a családokba, előbb az egyházi közösség, majd később a falusi közösség is befogadta őket. Néhányan véletlenül kerültek a faluba. Egy moldvai fiatalember például csak egy Dáciát akart itt vásárolni, s azóta itt él népes családja körében.

Az új betelepülők általános jellemzője, hogy népes gyerekszámú neoprotestáns családban élnek. Néhányan felvették a feleségük családnevét, s a gyerekeiknek

²³ DULĂU 1998. 189–195; NISTOR 2000. 284.

²⁴ Martyn György (Méhkerék, 1935) közlése.

is ez a vezetékneve. A Romániából való távozásuk okairól, az idegen országban kialakított státusukról a következőképpen nyilatkoznak.²⁵

*„Indiferent că 30–40–50 de ani trăiești într-o localitate. Dacă ești venit, ești venit. Străin. Simplu. Eu nu sînt înrădăcinat aici cu nimic. Mă simt acasă-n România. Cred într-o schimbare în România. Nu am cetățenie maghiară. Că dacă ai cetățenie maghiară, mîntea tot aceea-i. Ce se întîmplă dacă am pașaport albastru? Tot român sînt.”*²⁶

(Mindegy, hogy 30–40–50 éve élsz egy településen. Ha újonnan jött vagy, újonnan jött vagy. Idegen. Egyszerűen. Nekem itt nincsenek gyökereim. Romániában érzem otthon magam. Hiszek a romániai változásban. Nincs magyar állampolgárságom. Ha van is magyar állampolgárság, az ember esze ugyanaz. Mi történik, ha két útlevellem van? Akkor is csak román vagyok.)

*„Io-s venit. Cu un picior aici cu un picior în România. Cam așa este situația noastră acuma. Sunt printre ultimii care au venit în Micherechi. Noi suntem mulțumiți cu traiul de aici. Noi practic din România pentru două motive am plecat. Odată sărăcia. Și în al doilea rînd oamenii sunt mai pașnici, mai liniștiți aici. Am venit în Ungaria pentru că vrem să supraviețuim. Cînd am venit eram preocupat de a evada din sărăcie. Cînd am văzut că asta este o comună românească, am zis că: aici. Chiar dacă în principiu poate că ne vom trage la Szeged unde lucrează nevastă-mea, casa asta rămîne și aici voi veni la pensie. Asta este o comuna ca-n povești. Am realizat ce înseamnă confortul psihic. Dacă trăiești într-o comună frumoasă și asupra ta este o influență pozitivă. Nu mi-am dorit să plec departe de țară. Dacă plec prea departe de țară, uit de Dumnezeu. Dacă rămîn în țară nu pot supraviețui. Mi-am găsit un loc unde pot supraviețui.”*²⁷

(Én újonnan jött vagyok. Egyik lábbal itt, a másikkal Romániában. Ez a mi helyzetünk most. Az utolsók között vagyok, akik Méhkerékre jöttek. Mi elégedettek vagyunk az itteni étellel. Gyakorlatilag két okból távoztunk Romániából. Az egyik a szegénység. A másik, hogy itt sokkal békésebbek, nyugodtabbak az emberek. Azért jöttünk Magyarországra, mert túlélni akarunk. Amikor idejöttünk, az foglalkoztatott, hogy kitörjünk a szegénységből. Amikor láttuk, hogy ez román falu, azt mondtuk: itt. Ha Szegedre költöznénk is, mert ott dolgozik a feleségem, ez a ház itt marad, ide jövök nyugdíjas koromban. Ez a falu olyan, mint a mesében. Megtapasztaltam, mit jelent a lelki komfort. Ha egy szép községben élsz, az rád is pozitív hatással van. Nem akartam messze menni a hazámtól. Ha túl messze megyek a hazámtól,

²⁵ Az interjúk 2006-ban készültek.

²⁶ Puha Ilie, Rădăuți, 1972.

²⁷ Șuta Iacob, Temesvár, 1950.

elfelejtkezem Istenről. Ha a hazámban maradok, nem tudok túlélni. Keres-tem egy élhető helyet.)

Nem csoda, hogy a méhkeréki románság a kezdetekben nehezen tudta kezelni az új helyzetet. Egy összeforrt közösségről van ugyanis szó, amelynek tagjai a harmadik generációig ismerik egymást név vagy ragadványnév alapján. Az új betelepülőket kezdetben körülírással nevezik meg, például: „az a román, aki Magdival lakik”. Ezzel szemben az ő gyermekét már az apja után ismerik: „a lu Ilie” (Illésé). Ez azt mutatja, hogy a már itt született gyermekeknek sokkal stabilabb a státusuk a faluközösségben.

Az interjúkból egyértelműen kiviláglik, hogy a betelepülők tisztaság szeretőnek, szorgalmasnak, dolgoznak, befogadónak és toleránsnak tekintik a méhkeréki embereket. Segítőkések, nem káromkodnak és nem verekedősek.

„Sînt foarte mulți oameni înstăriți. Oamenii de aicea însă prea puțin lucră pentru suflet. Sînt legați de sere, de folii. Sera este un loc de muncă care permanent cere eforturi de la ei.”²⁸

(Sok módos ember van. Az itteni emberek azonban keveset dolgoznak a lelkükért. Kötik őket a fólia. A fólia olyan munkahely, amely folyamatos erőfeszítést követel meg tőlük.)

A másik furcsaság a kötelező kommunikációs formák használata, a kérdések és válaszok használata a köszöntésben – Jössz? Mész? Hol voltál? Dolgozol? Itt vannak? stb. –, amihez igen hamar hozzászoktak az új betelepülők is. A legfurcsább azonban a magyar szavakkal, mondatrészekkel tarkított méhkeréki nyelv volt a számukra. A beszélők úgy váltják a két nyelvet a beszéd során, hogy minél könnyebben kifejezhessék a mondandójukat, s mivel a méhkeréki honos románok mindkét nyelvet ismerik, ez semmilyen problémát nem jelent a kommunikációban. Az újonnan betelepültek azonban ezt a kevert nyelvet nem ismerik. Igyekeznek el-sajátítani a tájnyelvi szavakat, egyszerűbb román szókészletet használnak, hogy megértsék magukat, de gyermekeiktől elvárják a „tisza” román beszédet.

„Românii de aici gîndesc în românește, dar folosesc cuvinte ungurești. Omul trăiește în Ungaria, e român. Își înbină cele două elemente fără să fie stresat de ele.”²⁹

(Az itteni románok románul gondolkodnak, de magyar szavakat használnak. Magyarországon él, de román. Úgy ötvözi ezt a két elemet, hogy ez semmilyen feszültséget nem okoz számára.)

²⁸ Bogdan Viorel közlése.

²⁹ Puha Ilie közlése.

A méhkeréki emberek értékítéletét a betelepültekkel kapcsolatosan a következőképpen tudnánk összegezni: dolgozók, nagycsaládosok, vallásosak, nem italoznak, románul beszélnek a családban, van saját házuk, ügyes gazdák, mindenhez értenek, alkalmazkodóak, barátságosak, integrálódtak.³⁰

Az identitásról, a nyelvről, a romániai kapcsolatokról egy 1989 után Méhkerékre költözött hittantanár véleményét közöljük.

„Mulți români s-au declarat maghiari la recensămînt. Nu că le-au impus. Știu asta din gura lor. Pentru micherecheni legătura cu românii din România, mai precis cu statul român nu are nicio importanță. Bunicii aproape că nu știau ungurește, tinerii abia vorbesc românește. Dar sînt români în sufletele lor. De ce s-au declarat unguri, nu înțeleg.

Statul român pentru românii din Ungaria nu face nimic. Se rezumă la vorbe, la cuvinte și la cîteva spectacole. La ora actuală nu știu ce ar mai putea să facă România pentru românii din Ungaria. După atîta pauză de inactivitate. Oamenii și-au făcut rostul lor pe partea maghiară. Cred că ei nici nu mai așteaptă. Ei încep să se simtă maghiari.”³¹

(Sok román magyarnak vallotta magát a népszámláláskor. Nem kötelezték erre őket. Tőlük tudom. A méhkerékiek számára a romániai románokkal, pontosabban a román állammal való kapcsolatnak nincs jelentősége. A nagyszülők alig tudtak magyarul, a fiatalok alig beszélnek románul. De lélekben románok. Hogy miért vallották magyaroknak magukat, azt nem értem.

A román állam a magyarországi románokért nem tesz semmit. Tevékenységük csak a beszédre, a szavakra, néhány előadásra korlátozódik. Napjainkban nem tudom, mit tehetne Románia a magyarországi románokért. Ennyi szünet és tétlenség után. Ők magyar oldalon találták meg létük értelmét. Azt hiszem, már nem is várnak semmit. Kezdi magukat magyarnak érezni.)

*

A ma Magyarországon élő honos román közösségek a betelepülésüktől kezdődően nem éltek a román állam keretei között, ezért identitásukat a nyelvre, a vallásra és a hagyományokra építették, hangsúlyozva sajátos jegyeiket, és a romániai románoktól való különbözőségüket.³² A klasszikus értelemben vett hazai románságot több évszázadon keresztül kettős kulturális hatások érték, definiálásában legalább olyan hangsúlyos a magyarországi jelző, mint a nemzetiségi megnevezés. A nyelvszágától való egy évszázados elszigeteltség azt eredményezte, hogy igen erőteljessé vált a magyar kultúrához való kötődése, tulajdonképpen csupán a nyelv,

³⁰ Kozma Mihályné, Orosz Flóra (Méhkerék, 1922) közlése.

³¹ Șuta Iacob, Temesvár, 1950.

³² COLTA 2003. 67–74.

a vallás, a tradicionális kultúra, illetőleg az iskolában elsajátított ismeretanyag volt az, ami ténylegesen a románsághoz kötötte. A magyarországi románok románság-érzése tehát erőteljesen érzelmi és kevésbé tudatos, intellektuális volt.

A helyzet kialakulásában nagy szerepet játszott a román állam megítélése, a romániai történések alakulása. Az identitásvesztés fontos pszichológiai tényezője volt mindig is Románia mindenkori viszonya a határon kívül élő románokhoz, illetőleg Románia magyarországi megítélése. A spontán asszimiláció kevésbé ismert, kevésbé kutatott tényezője a pszichológiai indíttatás. Az ismert történelmi események, az új határok megvonása utáni hangulat érthető módon nem kedvezett a Magyarországon maradt románság megítélésének. Helyzetüket nehezítette az is, hogy a nyelvország – feltehetőleg politikai okokból és kis lélekszámuk miatt – figyelmen kívül hagyta, sőt, gyakorta érthetetlen módon negatív megjegyzésekkel illette őket, teljes mértékben rájuk hárítva az asszimilálódás felelősségét.

Az utóbbi évtizedekben végbemenő folyamatok nagy változásokat hoztak. Ma Magyarországon gyakorlatilag két, egymástól különböző román ajkú népességről beszélhetünk.

A román-román együttélésben különbségek mutatkoznak az értelmiségi réteg, illetőleg a falusi közegben élő román közösségek szintjén. A honos románok értelmiségi rétege több évtizede küzd a vallás, a hagyományok és a nyelv megtartásáért, egy megfelelő román oktatás megvalósításáért, hiszen ezek a nemzeti megmaradás legfőbb tényezői. Ők a honos román közösség tagjai, ismertek a közösség körében, tudatában vannak mindazon történelmi, társadalmi és pszichológiai okoknak, amelyek a románság mai helyzetét előidézték, felelősséget éreznek iránta.

A honos román értelmiség mentalitása nehezen érthető az utóbbi évtizedekben Romániából Magyarországra települt románok számára. Az elsők között érkeztek Magyarországra a misszionárius ortodox lelkészek, akiket mind a lokális, mind az egyházi közösségek befogadtak. Hozzájuk hasonlóan egyre gyarapodó számban tanítanak a kétnyelvű iskolákban Romániából érkezett pedagógusok, de a kulturális intézményekben is dolgoznak az utóbbi évtizedekben áttelepültek. A sokszor bírált kisebbségi törvény adta lehetőségeknek megfelelően a kisebbségi önkormányzatokban is vannak új betelepülők.

A falusi társadalmakban a helyzet egészen más. Azokon a településeken, ahol az asszimiláció mértéke előrehaladt, igazi románoknak éppen az új betelepülőket tekintik a falu lakói, függetlenül attól, hogy magyar vagy román nemzetiségűek. Legfőbb érvként azt említik, hogy ők Romániából jöttek, és jól beszélnek románul. Ez azt is bizonyítja, hogy a már asszimilálódott közösség tagjai számára is az anyanyelv ismerete szerepel az első helyen az etnikai identitás meghatározásában.

Az eddigi kutatások azt igazolják, hogy az intraetnikus együttélés problémája bonyolult, feldolgozásához a jövőben egyaránt szükség lesz statisztikai, antropológiai és szociológiai elemzésekre.

IRODALOM

BERÉNYI 1997

Berényi Mária: A magyarországi románok iskolái a két világháború között.
In: Berényi Mária (szerk.): *Almanah*. Budapest, 1997. 61–67.

BERÉNYI 2000

Berényi, Maria (red.): *Micherechi Pagini istorico-culturala*. Giula, 2000. 360.

BORBÉLY 1997

Borbély Anna: A magyarországi románok nyelvcserejének társadalmi és nyelvi aspektusairól. *Magyar Nyelvőr*, 121/4. (1997) 475–487.

BORBÉLY 2000

Borbély, Anna: *Limba română din Micherechi*, In: Berényi Mária (red.): *Micherechi Pagini istorico-culturala*, Publicația Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria. Giula, 2000. 124–201.

COLTA 2003

Colta, Elena Rodica: *Etnii, istorii și mituri identitare în zona de frontieră româno-maghiară*. In: *Pascu Hurezan (red.): Minoritarul imaginar, minoritarul real*. Arad, 2003. 49–105.

CSOBAI 1996

Csobai, Elena: *Istoria românilor din Ungaria de azi*. Giula, 1996. 64.

CSOBAI 2003

Csobai Lászlóné: *Adatok a történelmi Szabolcs, Szatmár és Bihar vármegyék román anyanyelvű népességének történetéhez*. *BMMK*, 23–24. (2003) 135–151.

DULĂU 1998

Dulău, Gheorghe: *Cincizeci de ani de la înființarea Ansamblului cultural din Micherechi*, In: *Maria Berényi (red.): Simpozion*. Giula, 1998. 189–195.

FÉNYES 1851

Fényes Elek: *Magyarország geográfiai szótára*. Pest, 1851. In:
<http://www.fszek.hu/digitdoc/fenyesh/>

HOȚOPAN 1997a

Hoțopan, Alexandru: *Istoria bisericii baptiste din Micherechi*. *Lumina*, V. (1997) 3–15.

HOȚOPAN 1997b

Hoțopan, Alexandru: *Locul meu natal: Micherechi*, In: *Emilia Martin (red.): Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria*, 11. Gyula, 1997. 159.

HOȚOPAN 2003

Hoțopan, Ana: *Imaginea țiganilor în cultura românilor din Ungaria, istoriografie și actualitate*. In: *Maria Berényi (red.): Simpozion*. Giula, 2003. 198–211.

MARTIN 1999

Martin, Emilia: Particularități etnice în cultura materială a românilor din Ungaria, In: Horia Medeleanu (red.): Aradul Cultural, Periodicul Inspectoratului pentru cultură al județului Arad. Arad, iunie 1999. 12–15.

MARTIN 2000

Martin, Emilia: Comunitatea românească din Crîstor. Izvorul, 21. (2000) 3–8.

MARTIN 2001

Martin, Emilia: Efectele relațiilor interetnice și intraetnice în viața culturală a românilor din Ungaria. Izvorul, 22. (2001) 33–37.

MARTIN 2008

Martin, Emilia: Români autohtoni și „proveniți” în Ungaria, In: Emilia Martin (red.): Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria. Gyula, 2008. 97–110

MISAROȘ 1990

Misaroș, Teodor: Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din Ungaria. Budapesta, 1990.

NISTOR 2000

Nistor, Viorel: Folclor coregrafic al românilor din Ungaria. Vol II. Localitatea Micherechi. Giula, 2000. 284.

PĂTCAȘIU 2011

Pățașiu, Teodor: Monografia comunei Micherechiu. Izvorul, 21. (2011) 4–48.

PETRUSÁN–MARTYIN–KOZMA 2000

Petrusán György – Martyin Emília – Kozma Mihály: A magyarországi románok. Budapest, 2000. 128.

SZENDREI 1995

Szendrei, Eszter: Contribuții cu privire la viața socială din Micherechi. Izvorul, 15. (1995) 3–14.

ZSUPOS 1989

Zsupos, Zoltán: Date istorice și etnografice despre Micherechi, In: Emilia Martin (red.): Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria. Budapesta, 1989. 7–28.

Native and Settled Romanians in Contemporary Hungary

– Emília Martyin –

Resume

In raising the theme, primarily, the issue of who, at the turn of the millennium, can be regarded Romanians living in Hungary, must be clarified since, due to the migration processes of the recent decades, ethnic Romanian population of several status types can be calculated with.

On the one hand, there are Romanian diaspora communities that have a history of more than two centuries in their current places of residence, which may also be confirmed by ecclesiastical protocols and there are new settlers. Different from settlement to settlement, "native" Romanians have a unique identity position, since their history was formed according to the historic-social endowments of a given settlement, which has resulted in various stages of assimilation and loss of language. In Hungary, there are no two Romanian diaspora communities, which, in view of identity, currently have the same position.

Since the time following the transition period, a new trend has been visible: a palpable massive wave of migration of Romanians (or better: settlers from Romania). As to the method and the cause and the purpose of settling during modern migration, significant differences have shown up. Resettlement and integration cause difficulties for both those intending to settle down and those living here for centuries with identical roots but being in various stages of loss of identity and language.

The study, revealing the results of research based on collections in Méhkerék, presents recent and emerging domestic Romanian-Romanian coexistence.

Martyin Emília

Erkel Ferenc Múzeum

H-5700 Gyula, Kossuth u. 17.

E-mail: erkelferencmuzeum@t-online.hu

